

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1939.

Första kammaren.

Nr 41.

Tisdagen den 13 juni.

Kammaren sammanträdde kl. 4 e. m.

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser, nr 385, till Konungen i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till arbetstidslag för detaljhandeln m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Anmälades och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser:

dels till Konungen:

nr 402, angående reglemente för riksbankens styrelse och förvaltning;

nr 405, angående reglemente för riksgäldskontoret;

nr 409, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag om ändring i vissa delar av civila tjänstepensionsreglementet den 30 juni 1934 (nr 442);

nr 410, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag om ändring i vissa delar av militära tjänstepensionsreglementet den 17 maj 1935 (nr 167);

nr 411, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag om ändring i vissa delar av allmänna familjepensionsreglementet den 16 oktober 1936 (nr 542); samt

nr 412, angående regleringen för budgetåret 1939/40 av utgifterna under huvudtiteln Riksdagen och dess verk m. m.;

dels till fullmäktige i riksbanken, nr 403, med överlämnande av reglemente för riksbankens styrelse och förvaltning;

dels ock till fullmäktige i riksgäldskontoret, nr 404, med överlämnande av reglemente för riksgäldskontoret.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 414, i anledning av väckta motioner angående främjande av undervisningen per korrespondens m. m.;

nr 415, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till allmänna lönenämnden m. m.; samt

nr 416, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till ersättningar åt verksläkare för budgetåret 1939/40.

Anmälades och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 417, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 30 juni 1916 (nr 312) angående ansvarighet för skada i följd av automobiltrafik m. m., dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 418, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 2:o) och 8:o) lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt;

nr 419, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om särskilda rättsmedel, m. m.; samt

nr 447, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till grunder för dyrtidstillägg åt präster för budgetåret 1939/40.

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 429, till Konungen angående beräkning av bevillningarna för budgetåret 1939/40 m. m.

Anmälades och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 444, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade grunder för egnahemsverksamheten m. m. jämte i dessa ämnen väckta motioner; och

nr 445, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln gjorda framställning om anslag till extra utgifter för budgetåret 1939/40.

Justerades protokollen för den 6 och den 7 innevarande månad.

Vid föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften, m. m., bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Anmälades och bordlades

statsutskottets memorial nr 262, angående ersättning till ett av statsutskottet vid behandling av vissa ärenden anlitat biträde; och

jordbruksutskottets memorial nr 88, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag till avsättning till fonden för mötande av förluster å spannmålsregleringen m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.05 e. m.

In fidem
Eric Carlén.

Torsdagen den 15 juni.

Kammaren sammanträdde kl. 4 e. m.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 413, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus;

nr 426, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till militärt avlöningsreglemente m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 430, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under andra huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till extra utgifter;

nr 431, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under tredje huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till extra utgifter;

nr 432, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under fjärde huvudtiteln, avdelningen Flygvapnet, gjorda framställning angående anslag till extra utgifter;

nr 433, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under femte huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till extra utgifter;

nr 434, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjätte huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till extra utgifter;

nr 435, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjunde huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till extra utgifter;

nr 436, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till extra utgifter;

nr 437, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under tionde huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till extra utgifter;

nr 438, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till oförutsedda utgifter;

nr 439, i fråga om statsbidrag till byggnader för folkskoleväsendet m. m.;

nr 440, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl.;

nr 441, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående barntillägg åt vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl.;

nr 442, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till löneplaner för extra ordinarie tjänstemän m. fl. icke-ordinarie befattningshavare vid försvarsväsendet m. m.;

nr 443, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående provisorisk avlöningsförstärkning och provisoriskt dyrortstillägg åt vissa befattningshavare m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 446, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa avlöningsanslag under riksstatens fjärde huvudtitel;

nr 448, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående låneunderstöd för innehavaren av Ericsbergs fideikommiss;

nr 449, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder beträffande villkorligt dömda personer ävensom frigivna fångar;

nr 450, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av medel för beredande av ersättning för vissa förskingrade förmyndarmedel;

nr 451, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till konjunkturinstitutet för budgetåret 1939/40;

nr 452, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till Statens isbrytarverksamhet: Avlöningar för budgetåret 1939/40;

nr 453, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående löne reglering för vissa professorer vid konsthögskolan och vissa tjänstemän vid konjunkturinstitutet m. m.;

nr 454, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning av statsmedel för vissa skador och kostnader till följd av Ume- och Vindelälvarnas översvämming år 1938 jämte i ämnet väckta motioner;

nr 455, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslagsmedel till nybyggnad för ammunitionsfabriken;

nr 456, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag till avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster;

nr 457, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om avsättning till statens automobilskattemedelsfond;

nr 458, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda förslag om anslag till förskott av kostnader för uppgörande av byggnadsplaner;

nr 459, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om anslag till avsättningar till fonden för idrottens främjande och till fonden för friluftslivets främjande jämte i ämnet väckta motioner m. m.;

nr 460, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag till avskrivning av nya kapitalinvesteringar för budgetåret 1939/40 m. m.; samt

nr 461, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1938/39, i vad propositionen avser anslag till avskrivning av nya kapitalinvesteringar.

Anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 462, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften, m. m.

Justerades protokollet för den 9 innevarande månad.

Vid föredragning av statsutskottets memorial nr 262, angående ersättning till ett av statsutskottet vid behandling av vissa ärenden anlitat biträde, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Föredrogs och lades till handlingarna jordbruksutskottets memorial nr 88, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag till avsättning till fonden för mötande av förluster å spannmålsregleringen m. m.

Anmäldes och bordlades statsutskottets memorial:

nr 263, angående statsregleringen för budgetåret 1939/40; och

nr 264, angående regleringen av tilläggsstaten till riksstaten för budgetåret 1938/39.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.04 e. m.

In fidem
Eric Carlén.

Fredagen den 16 juni.

Kammaren sammanträdde kl. 2 e. m.

Justerades protokollet för den 10 innevarande månad.

Föredrogs och företogs punktvis till avgörande statsutskottets memorial nr 263, angående statsregleringen för budgetåret 1939/40.

Punkterna 1—12.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 13.

Lades till handlingarna.

Punkten 14.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 15.

Lades till handlingarna.

Punkten 16.

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogs och företogs punktvis till avgörande statsutskottets memorial nr 264, angående regleringen av tillägsstaten till riksstaten för budgetåret 1938/39.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2.

Lades till handlingarna.

Punkten 3.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 4.

Lades till handlingarna.

Punkten 5.

Utskottets hemställan bifölls.

Anmäldes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:
 nr 463, angående statsregleringen för budgetåret 1939/40;
 nr 464, med överlämnande av riksstat för budgetåret 1939/40;
 nr 465, angående regleringen av tilläggsstaten till riksstaten för budgetåret 1938/39; samt
 nr 466, med överlämnande av tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1938/39.

Skrivelseförslagen godkändes under förutsättning att andra kammaren i avseende å statsutskottets memorial nr 263 och 264 fattade samma beslut som första kammaren.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 2.05 e. m.

In fidem
 G. H. Berggren.

Lördagen den 17 juni.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag till Sveriges riksdags beslut å innevarande lagtima riksmöte.

Justerades ett protokollsutdrag för denna dag.

Herr statsrådet *Quensel* avlämnade Kungl. Maj:ts skrivelse, nr 318, angående förordnande av statsrådsledamöter att uppläsa Kungl. Maj:ts beslut om avslutande av innevarande års lagtima riksdag.

Av nämnda kungl. skrivelse, som nu föredrogs, inhämtades bland annat, att Kungl. Maj:t förordnat herr statsrådet *Quensel* att i första kammaren uppläsa Kungl. Maj:ts öppna brev i ämnet.

Med anledning härav lämnades ordet till herr statsrådet *Quensel*, som i enlighet med det honom givna uppdraget uppläste Kungl. Maj:ts öppna brev, nr 319, enligt vilket innevarande års lagtima riksdag skulle avslutas denna dag.

Herr **Nilsson, Johan**, i Kristianstad yttrade: Mina herrar! Årets lagtima riksdag är nu tilländalupen, och när vi denna gång återvända var och en till sitt, är det måhända med tanke på att vi möjligen snart få ny kallelse att sammanträda.

Intryck av världshändelserna omkring oss hava påkallat betydelsefulla beslut. Är fara på färde eller ej, det är frågan. Men Sveriges riksdag har tillkännagivit yttringar av kraft, som icke kunna tolkas på annat sätt än att fosterlandets trygghet och oberoende går före allt annat. Det är väl också så, att

vi alla önska fred och arbetslugn, men detta lugn få vi under nuvarande förhållanden icke utan att vi själva försöka tillförsäkra oss detsamma, och det är detta, som denna riksdag icke underlåtit. En garanterad trygghet bör skärpa intresset för att gemensamt och med förtroendefullt samförståndsarbete ordna upp våra inre angelägenheter. Jag vågar uttala, att detta också förefunnits i vid omfattning under denna riksdag.

Under förhoppning om att vårt arbete och våra beslut skola medföra största möjliga gagn för land och folk, anhåller jag nu att få framföra mitt vördsamma och hjärtligaste tack för allt överseende och för all vänskap och för det förtroende, som under denna riksdag kommit mig till godo.

Detta tal besvarades av herr **Lindhagen** i följande ordalag: Herr talman! Tiden är ond, som talmannen även erinrade. Den väpnar sig nämligen generellt på inflytelserika och ledande händer i världen mot anden, som ensam kan göra levande och skapa fred.

Vårt avsked i dag från 1939 års svenska riksdag skuggas av militarismens klappjakt nästan överallt mot varje resning från de plågade menige människorna för skapandet av en internationell rättsordning, som ensam kan göra dem fria. En resning *mot* deras utrikespolitiska styrelsesätt och *för* en vägledning, upptornad på sanning, kärlek och mellanfolklig rättvisa, på bröd, frihet och självansvar.

Det ruvar på Östersjövåg en *svensk* ögrupp i hjärtat av det baltiska havet, befolkad med frihetsälskande stamförvanter till upplandsbönder från svenska Roslagen.

Denna oas i en nedsjunknen tid, denna av allmän europeisk självbevarelse senast 1921 avrustade bonderepublik i havet skall nu även den lyckliggöras med en fästning, som utbroderas till ett väsentligt värn för Finland, Sverige och Åland. Den blir dock icke något Sveaborg i österled. Planen — avstyrkt av svenska sjöförsvarets förre chef — är ju framsprungen från Finlands finskspråkiga generalstab, ett förhållande, som väl ej bör lämnas alldeles ur räkningen. Låt oss således ej heller förbryllas av, att denna äktfinska plan sedan bemanflats med namnet »stockholmsplanen»!

Vilka kabaler av intressen, split och fruktan vållade ej Rysslands företag att på Åland uppföra Bomarsunds fästning? Samma virrvarr och aspirationer äro redan i full gång inom östersjöbäckenet i följd av den nya planen att avlösa den senaste Ålandstraktaten och dess lugn över öarna med en tillåtelse för Finland att i stort sett ensamt bygga, armera och begagna en fästning för finska krig av ökända slag samt mobilisera den svenska befolkningen på öarna att eventuellt blöda och dö i dylika krig.

Svenska regeringen har förklarat, att Sverige ej väntar något angrepp från Tyskland, som sedan applåderat detta uttalande. Både Ryssland tidigare och Tyskland nyligen ha erbjudit Norden nonaggressionspakter. Genom dylika avtal med dem *båda* tryggas väl Norden sin neutralitet, om ej osvikligt, så dock bättre än med den förutnämnda utmanande ensidigt finska fästningen.

På frisen till det gamla Riddarhuset står med historiens griffel ristat: »Claris majorum exemplis felicitibusque armis» — åt fädernas frejdade föredömen och lyckosamma vapen. Av dessa två realiteter i det förgångna ämna vi nu skänka vapenlyckan en förhoppningsfull uppståndelse. Den andra hyllningen, till fädernas frejdade föredömen, skall däremot återkallas, såsom även bokstavligen proklamerats.

De svenska statsmakterna ha nämligen åren 1908 och 1918 enhälligt slagit fast såsom ett livsvillkor för Sverige, att Åland icke befastes. Och året 1921 slogo regeringen i folkförbundet och båda kamrarna hemma — *med tanke först och sist på ålänningarna* — enhälligt vakt om nationernas självbestäm-

ningsrätt såsom första grundval för ett mellanfolkligt rättstillstånd. Den måste, menade då riksdagen, inskrivas även i folkförbundets akt.

I dessa nu »gammalmodiga» tider inledde Sverige, stött av Frankrike, även förhandlingar med Finland om att detta land frivilligt skulle medgiva Ålands återförening i sin tusenåriga samhörighet med Sverige. Det togs som bekant illa upp i Finland. När ålänningar den tiden besökte Helsingfors, fingo de ofta bland äkttfinsk allmänhet höra ungefär detta: »Akta er; när vi fått om-sider även en fästning på Åland, så skola vi kunna tala finska även västerut.»

Fortfarande pågår på djupen inbördeskriget i Finland mellan de båda språken, ett anfallskrig från majoriteten och ett försvarskrig från minoriteten. Fastlandssvenskarnas ordförande von Born tolkade häromdagen inför ett svenskt-finskt möte sitt bekymmer över detta fortsatta tillstånd.

Detta krig borde väl, synes många, först från grunden pacificeras, innan Sverige medgiver Ålands befästande för andra, som sagt okända, finska krig. Grundsatsen om europeiska minoriteters rätt är en gång som allmän princip knäsat i folkförbundet.

Våra fäder ha de förenämnda tre årtalen stått i kamp i den svenska regeringen och riksdagen och i folkförbundet för Ålandsfrågans rätta lösning med framtida fred i kikaren. Den ingår i mina upplevelser. Det är min plikt att nu inför det stora avgörandet från denna talarstol påminna om fädrens principfasthet och förtänksamhet.

På samma gång efterlysa vi därmed det på undergångens brant även i Norden *slocknande intresset för en mellanfolklig rättsordning*. Det har ebbat ut till och med i diskussionerna. När kommer den internationella rättsordningen? »När skall dvärgalåten i världen tystna mot resen efter hand?»

Efter dessa erinringar om bakgrunderna till den nu allt annat överskuggande utrikespolitiska situationen tillåter jag mig till sist att framföra kammarens tack till vår talman för god vakt och redig ledning av våra förhandlingar. Vi hoppas, att Ni liksom vi alla må föryngras i den inbrytande sommaren med sin pånyttfödelse och sin beslutsamhet.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 11.12 f. m.

In fidem
G. H. Berggren.